

ЛІНГВОДИДАКТИКА

6. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К., 2006. – 716 с.
7. Скурихин Н. А. Методика формирования стратегий коммуникативного стиля в обучении английскому языку студентов вуза: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Н. А. Скурихин. – Нижний Новгород, 2012. – 173 с.
8. Терещук Д. Г. Формування у студентів філологічних спеціальностей іншомовних комунікативних стратегій з використанням мовленнєвих симуляцій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Д. Г. Терещук. – К., 2013. – 20 с.
9. Фроликова Е. Ю. Методика обучения студентов монологическому высказыванию на основе рефлексии: начальный этап, языковой вуз: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Е. Ю. Фроликова. – М., 2014. – 214 с.
10. Ek J. A. van. Threshold Level Cambridge / J. A. van Ek, J. L. M. Trim. – Great Britain: CUP, 1992. – 104 p.
11. Moirand S. Enseigner à communiquer en langue étrangère / S. Moirand. – Paris: Hachette, 1990. – 214 p.

REFERENCES

1. Bespalova S. V. Spetsifika interaktivnykh i affektivnykh strategiy v obuchenii dialogicheskomu diskursu na inostrannom yazyke (nemetskiy yazyk, yazykovoy vuz) / S. V. Bespalova // Vestnik Mordovskogo universiteta. – 2008. – № 3. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/spetsifika-interaktivnyh-i-affektivnyh-strategiy-v-obuchenii-dialogicheskomu-diskursu-na-inostrannom-yazyke-nemetskiy-yazyk-yazykovoy>.
2. Drozdova Í. P. Strategii ovolodínniya movoyu yak zaporuka uspíshnogo navchannya profesíynogo movlennya / Í. P. Drozdova // Pedagogíchni nauki: teoriya, ístoríya, innovatsíyni tekhnologíi. – 2009. – № 1. – S. 186–193.
3. Zadorozhna I. P. Struktura ta зміst navchalno-strategíchnoi kompetentnosti maybutnikh uchiteliv anglíyskoi movi / I. P. Zadorozhna // Vikladannya mov u vishchikh navchal'nikh zakladakh osvítii na suchasnomu yetapí. Mízhpredmetní zvyazki. Naukoví doslídzhennya. Dosвід. Poshuki . – 2013. – Vip. 22. – S. 125–133.
4. Kirilova Ye. M. Obucheniye ustnoy inoyazychnoy kommunikativnoy kompetentsii na osnove formirovaniya kognitivnykh strategiy / Ye. M. Kirilova // Izvestiya RGPU im. A. I. Gertsena. – 2007. № 32. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-ustnoy-inoyazychnoy-kommunikativnoy-kompetentsii-na-osnove-formirovaniya-kognitivnyh-strategiy> (data obrashcheniya: 18.10.2017).
5. Krisak L. V. Metodika navchannya maybutnikh líkariv zagal'noi praktiki anglomovnogo profesíyno-oríntovanogo díalogíchnogo movlennya: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / L. V. Krisak. – К., 2016. – 285 s.
6. Selivanova O. Suchasna língvístika: Termínologíchna yentsiklopediya / O. Selivanova. – Poltava: Dovkíllya-K., 2006. – 716 s.
7. Skurikhin N. A. Metodika formirovaniya strategiy kommunikativnogo stilya v obuchenii angliyskomu yazyku studentov vuza: diss. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / N. A. Skurikhin. – Nizhniy Novgorod, 2012. – 173 s.
8. Tereshchuk D. G. Formuvannya u studentiv filologíchnikh spetsial'nostey ínshomovnikh komunikativnikh strategiy z vikoristannyam movlennévikh simulyatsiy: avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / D. G. Tereshchuk. – К., 2013. – 20 с.
9. Frolikova Ye. Yu. Metodika obucheniya studentov monologicheskomu vyskazyvaniyu na osnove refleksii: nachalnyy etap, yazykovoy vuz: diss. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / Ye. Yu. Frolikova. – М., 2014. – 214 s.
10. Ek J. A. van. Threshold Level Cambridge Great Britain: CUP, 1992, 104 p.
11. Moirand S. Enseigner à communiquer en langue étrangère. Paris: Hachette, 1990, 214 p.

Стаття надійшла в редакцію 01.06.2018 р.

УДК 378.147=111

DOI 10.25128/2415-3605.18.2.12

ГАННА БОРЕЦЬКА

ORCID 0000-0002-7052-9191

hanna.boretska@gmail.com

кандидат педагогічних наук, доцент

Київський національний лінгвістичний університет

м. Київ, вул. Велика Васильківська, 73

ВІДБІР ТА МЕТОДИЧНА ТИПОЛОГІЯ ГРАМАТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛОМОВНОЇ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Розглянуто проблему відбору та методичної типології мовного матеріалу для навчання граматичного аспекту англomовної писемної комунікації майбутніх філологів першого курсу. Проаналізовано вимоги Програми до навчання граматики і таких жанрів писемної комунікації, як неофіційний лист, офіційний лист, інструкція. Підтверджена необхідність використання автентичних матеріалів у процесі навчання, відібрано автентичні тексти, які, відповідно, слугують джерелом відбору мовного граматичного матеріалу. Визначено підходи та критерії відбору матеріалу. Згідно з критеріями частотності, практичної необхідності, структурної зразковості відібрано мовний граматичний матеріал для здійснення успішної писемної комунікації. На основі відібраного матеріалу визначено об'єкти навчання майбутніх філологів та граматичні навички, які мають бути сформовані. З метою виявлення рівня складності граматичних явищ проаналізовано типові граматичні помилки студентів, виокремлено граматичні труднощі, з якими стикаються майбутні філологи при написанні текстів різних жанрів. Для уточнення методичної типології помилки студентів співвіднесено з граматичним матеріалом, відібраним з автентичних джерел, що дозволило визначити групи труднощів і зробити висновок про необхідність додаткового опрацювання найскладніших граматичних.

Ключові слова: майбутні філологи, відбір граматичного матеріалу, граматичні труднощі, об'єкти навчання, методична типологія.

АННА БОРЕЦКАЯ

кандидат педагогических наук, доцент

Киевский национальный лингвистический университет
г. Киев, ул. Большая Васильковская, 73

ОТБОР И МЕТОДИЧЕСКАЯ ТИПОЛОГИЯ ГРАММАТИЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА ДЛЯ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ ПИСЬМЕННОЙ КОММУНИКАЦИИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Рассмотрена проблема отбора и методической типологии языкового материала для обучения грамматическому аспекту письменной коммуникации на английском языке будущих филологов первого курса. Осуществлен анализ требований Программы к обучению грамматике и таким жанрам письменной коммуникации, как официальное письмо, неофициальное письмо, инструкция. Подтверждена необходимость использования аутентичных материалов в процессе обучения, отобраны аутентичные тексты, которые, в свою очередь, являются источником отбора грамматического материала. Определены подходы и критерии отбора материала. В соответствии с критериями частотности, практической необходимости, структурной образцовости отобран грамматический материал для осуществления успешной письменной коммуникации. На основе отобранного материала выделены объекты обучения будущих филологов и грамматические навыки, которые должны быть сформированы. С целью определения уровня сложности грамматических явлений проанализированы типичные ошибки студентов, определены трудности, с которыми сталкиваются будущие филологи при написании текстов различных жанров. Для уточнения методической типологии ошибки студентов были соотнесены с грамматическим материалом, отобранным из аутентичных источников, что позволило определить группы трудностей и прийти к выводу о необходимости дополнительной отработки наиболее сложных грамматических явлений.

Ключевые слова: будущие филологи, отбор грамматического материала, грамматические трудности, объекты обучения, методическая типология.

HANNA BORETSKA

PhD of Pedagogy, Associate Professor
Kyiv National Linguistic University
Kyiv, 73 Velyka Vasylkivska St.

GRAMMAR MATERIAL SELECTION AND METHODOLOGICAL TYPOLOGY FOR TEACHING FUTURE PHILOLOGISTS WRITTEN COMMUNICATION IN ENGLISH

The article is devoted to the problem of selection and methodological typology of language material for teaching future philologists the grammatical aspect of written communication. It is emphasized that to ensure the grammatical accuracy of students' writing it is necessary to include into the process of study specially selected grammatical structures taking into consideration their degree of difficulty. The purpose of the article is to define

the criteria for selection of the grammatical structures of the genres of written communication studied during the first year and to develop the methodological typology of the selected structures. According to the Curriculum, the first year students have to acquire the linguistic skills necessary for writing letters and instructions, which determines the selection of authentic texts of various genres (informal letter, formal letter, instruction). In the result of the authentic texts analysis three groups of grammatical structures peculiar to each genre have been selected according to the criteria of frequency, practical necessity, and structural modelling. The selected structures can be regarded as objects of study which permits to define skills necessary for grammatically accurate writing. The conclusion has been made that to increase the effectiveness of study it is necessary to differentiate the grammatical structures according to the level of difficulty. This differentiation can be carried out on the basis of the methodological typology of the selected grammatical structures. To specify the methodological typology students' errors and mistakes have been analyzed and grammatical difficulties have been pointed out. The comparison of the grammatical difficulties of the students with the language material selected from the authentic texts permits to identify the degree of difficulty of each grammatical structure. Thus, selection and methodological typology of grammatical materials allow us to identify the objects of study and students' skills essential for successful writing.

Keywords: future philologists, grammatical structures selection, grammatical difficulties, objects of study, methodological typology.

Сучасні вимоги до підготовки майбутнього філолога зумовлюють пошук ефективних методів навчання усіх видів мовленнєвої діяльності, включаючи письмо. Для досягнення комунікативної мети письмові тексти мають бути змістовними, зрозумілими, логічними, зв'язними, завершеними та оформленими відповідно до певного функціонального стилю на рівні мовної системи, мовленнєвої норми та узусу. Проте досвід навчання студентів свідчить про недостатній рівень підготовки майбутніх фахівців до здійснення ефективної писемної комунікації, свідчення чого є порушення граматичної правильності писемного мовлення. Підвищити ефективність навчання можуть комплекси вправ, створені на основі відбору мовного і мовленнєвого матеріалу з автентичних текстів-зразків. Вважаємо, що основна робота з формування граматичної правильності писемного мовлення студентів має вестись протягом І курсу, тому саме цей етап навчання розглядається у межах нашого дослідження.

Теоретичними передумовами формування компетентності у письмі та розробкою комплексів вправ займалось багато українських і зарубіжних вчених (Н. В. Майер, О. О. Москалець, О. С. Синекон, О. М. Устименко, М. С. Глазунов, Т. В. Глазунова, Н. В. Зінукіна, О. О. Москалець, Л. В. Курило, Дж. Рейд, М. Ширага, Л. Д. Лягушіна, Л. Бейтс, А. Хог, С. Трайбл, Т. Хедж, С. Лангош, В. Еванс, Дж. Кінг, С. Л. Кіршбаум та ін.). Проблема формування граматичної компетентності також перебуває у центрі уваги психологів, педагогів і методистів (Н. К. Скляренко, Л. М. Чорноватий, Н. В. Майер, Т. О. Стеченко, Л. К Орловська, В. В. Осідак, Дж. Скрівінер, К. Шімазу, С. Томбери та ін.). Переважна більшість вищезазначених авторів розглядають також питання відбору навчального матеріалу. Теоретичні основи проблеми, а саме, підходи до відбору матеріалу, принципи і критерії відбору висвітлені в роботах Ю. І. Пасова, Н. Ф. Бориско та інших вчених. Так, було описано навчальний матеріал для формування у студентів рецептивної граматичної компетенції за умови навчання німецької мови після англійської (Н. М. Марченко), здійснено відбір та організацію мовного і мовленнєвого матеріалу для навчання професійної англійської мови (О. М. Устименко), запропоновано методичну типологію граматичних явищ іспаномовних законодавчих текстів (Т. О. Єган).

Проте аналіз наукової літератури підтвердив брак уваги дослідників до навчання граматичного аспекту писемної комунікації майбутніх філологів, зокрема, до питання відбору матеріалу, дослідження труднощів, з якими стикаються студенти у процесі письма і створення методичної типології граматичного матеріалу. Врахування рівня складності матеріалу підвищує ефективність навчання, тому питання відбору мовного матеріалу та створення його типології потребують вирішення, чим і зумовлена актуальність нашого дослідження.

Мета статті – описати відбір граматичного матеріалу, властивого різним жанрам писемної комунікації, що вивчаються майбутніми філологами протягом першого року навчання та створити його методичну типологію.

Логіка дослідження зумовила такий алгоритм дій: 1) з'ясування вимог програми щодо навчання письма і граматики; 2) відбір автентичних текстів різних жанрів; 3) визначення підходів та критеріїв відбору граматичного матеріалу; 4) відбір граматичного матеріалу з

раніше відібраних автентичних текстів; 5) спостереження за писемним мовленням студентів I курсу з метою виокремлення типових помилок; 6) співставлення відібраного мовного матеріалу з типовими помилками з метою визначення труднощів, з якими стикаються студенти; 7) аналіз труднощів з метою створення методичної типології граматичних явищ.

Програма з англійської мови для майбутніх філологів визначає жанри англомовних писемних текстів, які можуть створювати студенти після закінчення кожного курсу. Так, у кінці першого курсу студенти можуть писати неофіційні та офіційні листи з описом власного досвіду, вражень; замітки, інструкції та заповнювати апікаційні форми [4, с. 112–114].

Щодо оволодіння граматичною стороною мовлення, то згідно з Програмою [4, с. 6] увесь зміст матеріалу з практичної граматики розподілено на перших трьох курсах навчання. Вважаємо за необхідне з'ясувати, чи відповідає граматичний матеріал визначеним у Програмі жанрам, для чого розглянемо розподіл матеріалу для всіх трьох курсів. Головним завданням першого року навчання є оволодіння студентами базовими знаннями граматики: структура та утворення речень різних типів; система видо-часових форм дієслова у сфері теперішнього, майбутнього та минулого часів; граматичні категорії іменника, прикметника та прислівника; основні функції артикля. Протягом другого року навчання удосконалюються знання граматичної системи, що здійснюється завдяки принципу циклічності і повторення матеріалу, який вивчається на першому курсі. Новий граматичний матеріал другого року навчання містить семантичні, морфологічні та функціональні характеристики модальних дієслів; безособові форми дієслова та предикативні конструкції з ними; категорію способу: умовний спосіб, його значення та вживання. Протягом третього року навчання відбувається циклічне повторення матеріалу на більш високому рівні узагальнення, що є основою для формування у студентів уявлення про англійську мову як систему. Значна увага приділяється розвитку здібностей майбутніх філологів щодо використання граматичних структур для досягнення різних комунікативних цілей. Основні принципи синтаксичної організації англійської мови також вивчаються протягом цього року.

Аналіз вимог Програми до оволодіння майбутніми філологами граматичним матеріалом та писемним мовленням дозволив відзначити такі позитивні риси, як дотримання принципу наступності; концентрування граматичного матеріалу на I–III курсах; визначення жанрів для навчання писемної комунікації за курсами.

Однак є певне протиріччя між розподілом змісту граматичного матеріалу за курсами та визначеними жанрами писемної комунікації, що пропонуються Програмою. Так, упродовж I–II курсів студенти мають навчитися створювати писемні тексти у різних жанрах. Та лише на третьому курсі Програмою передбачено розвиток вміння орієнтувати породжуване висловлювання на певного адресата та розвиток здібностей студентів щодо використання граматичних структур для досягнення комунікативної мети [4, с. 35]. Навчати студентів висловлюватись емоційно, виражати погляди та наміри в манері, притаманній певному типу тексту, Програма рекомендує лише на четвертому році навчання. Вважаємо, що дотримання таких вимог забезпечить оволодіння граматичним матеріалом на I і II курсах лише на рівні системи, залишаючи без уваги відповідність мовлення ситуації спілкування, тобто узуальну відповідність. Тому пропонуємо з першого року навчання, поряд із засвоєнням правил оформлення граматичних структур на рівні системи, включити до комплексу вправ для навчання студентів англомовної писемної комунікації вправи, які забезпечують оволодіння студентами граматичними явищами для досягнення комунікативної мети, орієнтування породжуваного висловлювання на певного адресата.

На жаль, вимоги Програми не завжди відображені у підручниках з англійської мови для майбутніх філологів, зокрема: недостатня кількість вправ для навчання граматичного аспекту писемної комунікації, невідповідність між жанровим і граматичним матеріалом в підручниках, відсутність спеціально відібраного матеріалу зумовлюють численні порушення правильності в письмових роботах студентів [3]. Застосування адекватно відібраних матеріалів сприятиме підвищенню ефективності процесу навчання [2; 7].

Важливою умовою навчання є моделювання у навчальному процесі типових ситуацій реального спілкування, які виникають у різних сферах життя. Основою для такого моделювання можуть бути автентичні тексти, відібрані відповідно до визначених критеріїв. У процесі дослідження нами були проаналізовані англомовні автентичні тексти різних жанрів

писемної комунікації, а саме: офіційні та неофіційні листи, інструкції, кулінарні рецепти. Джерелом текстів слугували зразки приватної переписки (використані за згодою адресата і адресанта); опубліковані або розміщені на відповідних сайтах інструкції та рецепти; фрагменти художніх творів, які містять зразки писемної комунікації. Принципи та процедура відбору текстового матеріалу були описані нами раніше [2].

Відібрані автентичні тексти, крім функцій тексту-зразку, засобу моделювання навчально-комунікативної ситуації, можуть використовуватись і як джерело відбору граматичного матеріалу, необхідного для створення неофіційних листів, офіційних листів та інструкцій, що потребувало визначення відповідних критеріїв. Вчені, які приділяли увагу відбору граматичного матеріалу, пропонували застосування критеріїв стабільності та стилістичної нормованості [1]; частотності, багатозначності (для активного володіння); необхідності, структурної зразковості [5, с. 10] тощо. Комбінація емпіричного, лінгвістичного та прагматичного підходів у відборі мовного матеріалу та аналіз літератури з проблеми дослідження дозволили виокремити такі критерії відбору: частотність, практична необхідність, структурна зразковість. Згідно з критерієм частотності нами були відібрані граматичні явища, найбільш розповсюджені в текстах певного жанру. Відбір за критерієм практичної необхідності полягає у включенні до об'єктів навчання граматичного матеріалу, необхідного для створення тексту відповідного жанру. Сутність критерію структурної зразковості полягає у здатності граматичної форми бути еталоном для формування за аналогією, що сприяє відбору граматичних явищ, які мають стати моделями у формуванні навичок і вмінь вживання цих явищ [5, с. 8].

Застосування вищевказаних критеріїв зумовило відбір граматичного матеріалу, якого потрібно навчати для забезпечення написання граматично правильних текстів різних жанрів. Так, для написання неофіційних листів необхідно навчати: 1) видо-часових форм: Present Simple, Past Simple, Present Continuous, Past Continuous, Present Perfect, Past Perfect; 2) редукації на морфологічному (редукція допоміжних дієслів) та синтаксичному (еліптичні речення) рівнях; 3) експресивним конструкціям; 4) засобам зв'язку, характерним для неофіційного стилю. Граматичну правильність офіційних листів забезпечить: 1) відсутність редукації на морфологічному і синтаксичному рівнях; 2) правильне вживання видо-часових форм Present Simple, Past Simple, Present Continuous, Past Continuous, Present Perfect, Present Simple Passive, Past Simple Passive, Present Perfect Passive; 3) правильне вживання безособових форм дієслова; 4) наявність адекватних засобів зв'язку. Створення граматично правильної інструкції забезпечить володіння: 1) наказовими реченнями; 2) складнопідрядними реченнями, де головне речення є наказовим, а підрядне – часу, мети чи умови; 3) засобами зв'язку, що передають хронологічну послідовність дій.

Для функціонування відбраного граматичного матеріалу в мовленні студентів мають бути сформовані відповідні навички. Так, для забезпечення граматичної правильності неофіційних листів у майбутніх філологів повинні бути сформовані репродуктивні морфологічні навички (утворення та вживання видо-часових форм дієслова, що передають минулу дію) та репродуктивні синтаксичні навички (дотримання правильного порядку слів, вживання стягнених форм, вживання еліптичних речень, вживання експресивних конструкцій, адекватних засобів зв'язку). Створення граматично правильних офіційних листів можливо за умови формування у студентів репродуктивних морфологічних навичок (утворення та вживання видо-часових форм активного і пасивного стану) та репродуктивних синтаксичних навичок (дотримання правильного порядку слів, вживання безособових форм дієслова, адекватних засобів зв'язку). Для написання тексту інструкції майбутні філологи повинні оволодіти репродуктивними морфологічними навичками (вживання модальних дієслів, герундію, інфінітиву) та репродуктивними синтаксичними навичками (вживання наказових речень, підрядних речень мети, часу та умови, засобів міжфразового зв'язку, що відображають хронологічну послідовність дій).

З метою підвищення ефективності навчання необхідно диференційовано підходити до матеріалу, що вивчається. Такий підхід може бути здійснено на базі методичної типології відбраного для навчання мовного матеріалу.

Для уточнення складності відбраного нами матеріалу для студентів нами було здійснено аналіз інтермови студентів, що дозволило визначити типові порушення граматичної правильності і диференціювати їх на рівні системи й узусу, про що ми писали раніше [3, с. 48–

52]. Наявність порушень при утворенні чи вживанні певного граматичного явища або взагалі відсутність граматичного явища, типового для певного жанру, у більшості письмових робіт студентів дає підстави характеризувати це граматичне явище як таке, що викликає труднощі. Граматичні труднощі, визначені нами у ході дослідження, були співвіднесені з граматичними явищами, відібраними для навчання граматичного аспекту писемної комунікації та диференційовані так: труднощі на рівні системи (морфологічні та синтаксичні) і труднощі на рівні узусу (морфологічні та синтаксичні), які виникають у студентів в процесі письма.

При написанні неофіційного листа майбутні філологи стикаються з труднощами на рівні системи: утворення та вживання видо-часових форм дієслова; дотримання правильного порядку слів і пунктуаційного оформлення слів, синтаксично не пов'язаних з членами речення (вигуки, звертання, вставні слова). Вживання узуально правильних граматичних явищ при написанні неофіційного листа, тобто вживання стягнених форм, експресивних конструкцій, речень-еліпсів, адекватних засобів зв'язку також становить труднощі для студентів.

У ході написання офіційних листів майбутні філологи мали труднощі у дотриманні правильного порядку слів; морфологічні труднощі в утворенні та вживанні видо-часових форм активного та пасивного стану, інфінітивних конструкцій, герундію, дієприкметникових зворотів; труднощі у виборі узуально правильних граматичних конструкцій.

Написання тексту інструкції часто виявляється складним завданням для студентів. Інструкції, створені ними, не відповідають комунікативному наміру і містять дуже обмежену кількість структур, що спонукають до виконання дії. У ході написання інструкцій студенти стикаються з морфологічними та синтаксичними труднощами: утворення і вживання наказового способу; вибір адекватного засобу міжфразового зв'язку та вживання складнопідрядних речень з підрядними часу, умови або мети; вживання модальних дієслів з метою спонукання до дії.

Аналіз та співвіднесення відібраного граматичного матеріалу з типовими порушеннями правильності дало підґрунтя для створення методичної типології.

У межах методичної типології граматичних явищ, типових для текстів англомовних неофіційних листів, офіційних листів та інструкцій, ми виокремили три рівні складності граматичних явищ англійської мови: I рівень – явища, правильне вживання яких забезпечує синтаксичну правильність на рівні системи: дотримання правильного порядку слів у реченні; II рівень – явища, правильне вживання яких забезпечує морфологічну правильність на рівні системи (при написанні неофіційного листа: утворення та вживання видо-часових форм, які передають минулу дію; при написанні офіційного листа: утворення та вживання видо-часових форм активного й пасивного стану; утворення та вживання безособових форм дієслова; при написанні інструкції: утворення та вживання наказового способу, вживання модальних дієслів; вживання безособових форм дієслова); III рівень – явища, які забезпечують морфологічну та синтаксичну правильність на рівні узусу (при написанні неофіційного листа: вживання редукованих форм допоміжних дієслів (морфологічна редукція) та речень-еліпсів (синтаксична редукція); утворення та вживання експресивних конструкцій; вживання адекватних засобів міжфразового зв'язку; при написанні офіційного листа: відсутність морфологічної та синтаксичної редукції; вживання адекватних засобів зв'язку; при написанні інструкції: вживання складнопідрядних речень, де головне речення – наказове, а підрядне – часу, мети чи умови; вживання засобів зв'язку, які передають хронологічну послідовність дій).

Грамматичні явища II та III рівнів складності вимагають додаткового опрацювання, спрямованого на: 1) ознайомлення студентів з новими граматичними явищами (III рівень складності) і тренування у вживанні цих явищ; 2) вдосконалення навичок використання граматичних явищ II рівня складності і тренування у використанні цих явищ в усному та писемному мовленні.

Таким чином, відбір і методична типологія граматичного матеріалу дає можливість визначити об'єкти навчання. Підходити до них треба диференційовано, враховуючи рівень складності. Втіленням диференціального підходу може бути наявність підготовчих або додаткових груп вправ для опрацювання найскладнішого граматичного матеріалу, успішне оволодіння яким забезпечить граматичну правильність писемної комунікації.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у створенні комплексу вправ для навчання майбутніх філологів граматичної сторони продуктивних видів мовленнєвої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белоус С. В. Отбор языкового материала для обучения студентов-филологов английской устной персуазивной речи / С. В. Белоус // *Universum: Психология и образование: электронный научный журнал* – 2017. – № 4 (34). [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://7universum.com/ru/psy/archive/item/4596>.
2. Борецька Г. Е. Принципи відбору автентичних текстів-зразків для навчання англомовної писемної комунікації побутового стилю / Г. Е. Борецька // *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія.* – 2001. – Вип. 4. – С. 140–145.
3. Борецька Г. Е. Чинники виникнення та аналіз порушень граматичної правильності англомовної писемної комунікації / Г. Е. Борецька // *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія.* – 2005. – Вип. 9. – С. 45–53.
4. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): проєкт / Колектив авт.: С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей (керівники), Ю. В. Головач та ін. – Вінниця: Нова Книга, 2001. – 245 с.
5. Устименко О. М. Відбір та організація мовного і мовленнєвого матеріалу для навчання професійної англомовної документної комунікації / О. М. Устименко // *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія.* – 2009. – Вип. 16. – С. 5–16.
6. Larsen-Freeman D. Research into practice: Grammar learning and teaching / D. Larsen-Freeman // *Language Teaching.* – 2015. – Vol. 48. – PP. 263–280.
7. Mestari S. A. The Use of Authentic Materials in Teaching Grammar for EFL Students (Teachers' Perspective) / S. A. Mestari, F. Malabar. [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://e-journal.usd.ac.id/index.php/LLT/article/view/306>.

REFERENCES

1. Belous S. V. Otbor yazykovogo materiala dlya obucheniya studentov-filologov angliyskoy ustnoy persuzivnoy rechi [Selecting language material for teaching english persuasive speaking to students philologists]. *Universum: Psikhologiya i obrazovanie: elektron. nauchn. zhurn.* 2017, № 4(34). Available at: <http://7universum.com/ru/psy/archive/item/4596>.
2. Boretska H. E. Pryntsypy vidboru avtentychnykh tekstiv-zrazkiv dlya navchannya anhlomovnoyi pysemnoyi komunikatsiyi pobutovoho stylyu [Principles of the authentic texts selection for teaching written communication in English]. *Visnyk Kyivskoho natsional'noho linhvistychnoho universytetu. Seriya Pedagogika ta psykholohiya.* – 2001. – Vol. 4, pp.140–145.
3. Boretska H. E. Chynnyky vynyknennya ta analiz porushen' hramatychnoyi pravylnosti anhlomovnoyi pysemnoyi komunikatsiyi [Sources of grammatical errors and mistakes in written communication in English and their analysis], *Visnyk Kyivskoho natsional'noho linhvistychnoho universytetu. Seriya Pedagogika ta psykholohiya.* – 2005. – Vol. 9. – PP. 45–53.
4. Prohrama z anhlis'koyi movy dlya universytetiv / instytutiv (p'yatyrichnyy kurs navchannya) [English language program for universities / institutes (five year course)], *Proekt / Kolektyv avt.: S. Yu. Nikolayeva, M. I. Solovey (kerivnyky), Yu. V. Holovach ta in. Vinnytsya: Nova Knyha,* 2001. 245 p.
5. Ustyimenko O. M. Vidbir ta orhanizatsiya movnoho i movlennyevoho materialu dlya navchannya profesiynoyi anhlomovnoyi dokumentnoyi komunikatsiyi [Language material selection and arrangement for teaching professional document communication in English]. *Visnyk Kyivskoho natsional'noho linhvistychnoho universytetu. Seriya Pedagogika ta psykholohiya.* – 2009. – Vol. 16. – PP. 5–16.
6. Larsen-Freeman D. Research into practice: Grammar learning and teaching, 2015. – Vol. 48. – PP. 263–280.
7. Mestari S. A. The Use of Authentic Materials in Teaching Grammar for EFL Students (Teachers' Perspective). Available at: <http://e-journal.usd.ac.id/index.php/LLT/article/view/306>.

Стаття надійшла в редакцію 06.06.2018 р.

УДК 811.111'276.6:004.738.5

DOI 10.25128/2415-3605.18.2.13

НАТАЛІЯ ШАНДРА

ID ORCID 0000-0003-1321-4828

nataliashandra@gmail.com

асистент

Львівський національний університету

імені Івана Франка

м. Львів, вул. Дорошенка, 41